

MEDVEĎKO, FUZÁŇ, VALIVRCH A VALIDUB

ruská rozprávka

Kde bolo, tam bolo, kdesi v sedemdesiatej siedmej krajine žil starček so starenkou. Všetkého mali nadostač, len deti im chýbali. Raz doniesla starenka zo záhrady repku a položila ju do pece, aby zmäkla. Starček odišiel z domu, starenka bola doma sama a priadla. Zrazu počuje starenka tenučký hlások:

„Otvor, starká, je tu horúco.“

Starenka sa zľakla, vyšla do pitvora, poobzerala sa, ale nevidí nikoho. Vrátila sa do izby a zas počuje:

„Starká, vedže otvor, horúco mi je!“

Akoby sa ten hlások niesol od pece. Otvorila starenka dvierka a čo nevidí – v peci leží dievčatko, peknučké, buclaté ako repka. Zaradovala sa starenka a zavolala starčeka. Vytiahli dievčatko, vyumývali, vyutierali ho a dali mu meno Repka. Repka rastie nie zo dňa na deň, ale z hodiny na hodinu. Starček a starenka majú z nej prenáramnú radosť.

Ked' už bola Repka veľká dievčina, pobrala sa na jahody do lesa a zablúdila.

Ide, ide – a zrazu sa v lese vynorí pred ňou chalúpka. Vošla Repka do chalúčky, a tam na stĺpe sedí Medveď a hrabľami si škrabe chrbát. Repka sa zľakla, ale Medveď jej vraví:

„Neľakaj sa, dievčička, už na teba dávno čakám. Potrebujem gazdinú, budeš si u mňa v teple, sýtosti prebývať a mňa, Macka, opatrovať.“

Darmo Repka plakala, darmo prosila, Medveď ju nepustil. Dovliekol Medveď sane, pripevnil ich o povalu, ľahol si do saní a prikryl sa pokrovčekom. „Pokolíš ma, Repka, zaspievaj mi uspávančku!“ Repka ho kolíše, slzy prelieva a hudie si: „Hajaj, búvaj, stará obluda!“

„Nie tak,“ napomenie ju Medveď, „to musíš pekne: Hajaj, búvaj, srdce moje.“

Čo mala robiť, začala ho kolísať a pekne uspávať: „Hajaj, búvaj, srdce moje.“

Takto prežila Repka u Medveďa dva roky.

Raz, keď Medveď odišiel kamsi ďaleko na lov, Repka vylomila zámku a ušla z chalupy. Vrátila sa k starčekovi a starenke a ostala u nich. Onedlho porodila Repka syna, Ivana Medveďka. Medveďko rástol nie zo dňa na deň, ale z hodiny na hodinu, akoby ho dakto ťahal dohora. Keď dovŕšil pätnásť rokov, začal chodiť medzi mládencov a vystrájať všelijaké nebezpečné kúsky: koho chytí za ruku, tomu ruka odletí, koho za hlavu, odletí mu hlava. Prišli chlapi s ponosou k starčekovi:

„Či sa ti to páči, rodák, či nie, ale tvoj vnuk musí odtiaľto zmiznúť, lebo nám všetky deti vykántri.“

Starček osmutnel, zachmúril sa.

„Čo si taký neveselý, deduško?“ spytuje sa ho Medveďko.

„Nebodaj ti niekto ublížil?“

Starček si vzdychol: „Ach, vnúčik, ved' mám iba teba, a teraz mi prikazujú, že ťa musím z dediny vyhnať.“

„No, to ešte nie je najväčšie nešťastie, starký, len mi ty vyrob dvadsaťpäťpudový železný kyjak.“

Starký mu vyrobil dvadsaťpäťpudový kyjak a Medvedko sa pobral na vandrovku, kadiaľ ho oči viedli. Putoval cestou-necestou, až prišiel k rieke, širokej na tri versty. Na brehu stojí chlap, čo gambou zahatal riekou, fúzom loví ryby, na jazyku si ich uvarí a zje.

„Dobrý deň ti, bohatier Fuzáň!“

„Aj tebe, Medvedko. Kam ideš?“

„Sám neviem, len tak, kam ma oči povedú.“

„Vezmi ma so sebou.“

„Pod', braček. Bude nám veselšie.“

Putovali vo dvojici a postretli bohatiera. Naložil si na chrbát celý vrch a nesie ho do rokle. Medvedko sa čuduje: „Hotový zázrak! Ty si teda silák, Valivrch“.

„Ach, bračekovci, akýže som ja silák? Najväčší silák na svete je vraj istý Ivaško Medvedko.“

„Veď to som ja!“

„A kamže ideš, Medvedko?“

„Nuž, kam ma oči povedú.“

„Vezmi aj mňa so sebou!“

„Pod', bude nám veselšie.“

Putujú v trojici ďalej, a zrazu vidia pred sebou zázračného bohatiera, čo pracuje v lese: ktorý dub je vysoký, ten zatisne do zeme, ktorý je nízky, ten zo zeme vytiahne. Ivaško sa čuduje:

„Ty máš teda silu, Validub!“

„To je dáka sila? Ak je niekto silák, tak vraj istý Ivaško Medvedko.“

„Veď to som ja.“

„A kam ťa vedie cesta?“ „Sám neviem, Validub!“ „Nože ma vezmi so sebou!“ „Pod'! Bude nám veselšie.“

A už boli štyria. Išli cestou-necestou a čosi-kamsi prišli do hlbokého, tmavého lesa. V tom lese stojí malá chalúpka na kuracích nôžkach a bez prestania sa krúti.

Ivaško povie:

„Chalúpka, chalúpka, obráť sa k lesu chrbtom a k nám čelom!“

Chalúpka sa obrátila k nim čelom, dvere sa samy od seba otvorili, okienka sa poroztvárali. Bohatieri vošli do chalúpky – tam nikoho, ale vedľa chalúpky stojí chlievik plný oviec.

„Viete čo, bračekovci, ostaňte trochu tu, oddýchneme si po ceste.“

Prenocovali v pokoji, pri tichosti. Keď sa rozvidnelo, Ivaško Medvedko vraví:

„Nuž, kamaráti, všetkým nám neprichodí doma sedieť, žrebujme, kto ostane doma a kto pôjde na poľovačku.“

Žreb padol na bohatiera Fuzáňa. Jeho kamaráti odišli na lov a Fuzáň zarezal barana, navaril, napiekol od výmyslu sveta, potom si umyl hlavu, sadol pod okienko a hrebeňom si rozčesával kučery. Zrazu sa všetko zakrútilo, zavíralo, strhol sa buchot, lomoz, a dnu vtrhol strigôň krpatý, fúzy po päty. Zlostne zagánil na Fuzáňa a zrukol naňho:

„Ako si dovoľuješ v mojom dome šafáriť? Kto sa opovážil zarezať môjho barana?“

A Fuzáň mu nato:

„Nerozkrikuj sa, ty krpáň, veď ťa ani od zeme nevidno! Aj čiapkou ťa pripučím.“

Strigôň sa ešte väčšmi rozzúrnil:

„Ja že som krpáň? Ja ti ukážem!“

Chytil krajec chleba a hybaj Fuzáňa po hlave biť. Dobil ho skoro na smrť, a keď Fuzáň už ledva dýchal, šmaril ho pod lavicu. Potom zjedol pečeného barana a odišiel do lesa. Fuzáň si obviazal hlavu handrou, leží a stene. Vrátili sa kamaráti a spytujú sa:

„Čo sa ti stalo, braček?“

„Ech, milí moji, zakúril som do pece a od veľkej horúčavy ma rozbolela hlava – celý deň som preležal, nemohol som ani variť, ani piecť.“

Na druhý deň ostal doma bohatier Valivrch, navaril, napiekol, sadol si pod okienko a podriemkava. Zrazu buchot, lomoz, roztvorili sa dvere a vrazil dnu strigôň krpatý, fúzy po päty.

„Teraz si tu s Valivrchom riadne vypijeme, vyhodíme si z kopýtka.“

A Valivrch mu nato:

„Prac sa! Kto ťa sem volal? Hádám si len nemyslíš, že som tu celý deň vypekal, vyváral pre teba.“

„Takto ma ty vítaš!“

Strigôň schytil železný tlčik a ako mlátil, tak mlátil Valivrcha, napokon ho šmaril pod lavicu, zjedol všetko do poslednej omrvinky a odišiel. Vrátil sa Ivaško Medvedko s kamarátmi.

„No, Valivrch, čože si nám navaril na obed?“

„Ech, bračekovci moji milí, nič som vám nenavaril. Pec čmudí, drevo je mokré, tak som sa priotrúvil, že naskrze nič nevládzem.“

Znova si teda ľahli spať o hlade.

Na tretí deň išli na lov tí traja, a Medvedko ostal doma. Vybral najlepšieho barana, zarezal ho a upiekol. Upratol chalupu a ľahol si na lavicu. Zrazu buchot, lomoz – a do dvora sa hrnie strigôň krpatý, fúzy po päty. Na hlave trepe celý petrevec sena a v rukách nesie veľkú kaďu vody. Postavil kaďu s vodou, rozhádzal po dvore seno a začal rátať ovce. Zistil, že mu chýba jeden baran, najedoval sa, rozzúrený vbehol do chalupy a začal Medvedka biť hlava nehlava. Ivaško vyskočil, zdrapil starca za dlhé fúzy... a vláči ho po celej chalupe. Vláči ho a zastrája sa:

„Kto druhému jamu kope, sám do nej padne!“

Strigôň krpatý, fúzy po päty prosí a modlíka:

„Zmiluj sa, najmocnejší bohatier, pust ma, už nikdy sa tu neukážem!“

Lenže Medvedko nepočúval, vytiahol ho na dvor, doviedol k dubovému stĺpu, do stĺpa mu zakliesnil fúzy a ešte aj železným klinom zaklinil. Potom sa vrátil do chalupy, sadol si a čakal kamarátov. Vrátili sa kamaráti z poľovačky a čudujú sa, že Medvedko je živý a zdravý, aj chyža uprataná, aj obed na stole. Ivaško Medvedko sa usmieva:

„Podťe pozrieť, bračekovci, ja som ten váš čmud už lapil, k stĺpu som ho priviazal.“

Vyšli na dvor a zistili, že strigôň medzitým ufujazdil, len fúzy sa ovíjajú okolo stĺpa. A pri stĺpe hlboká diera. Ivaško zašiel do lesa, nadriapal lyka, uplietol motúz a kázal kamarátom,

aby ho spustili pod zem. Spúšťal sa, spúšťal a ocitol sa v podzemnom cárstve. Pred Ivaškom sa ukázal vyšliapaný chodník, tak sa pustil po ňom.

Išiel, išiel a zrazu pred ním zámok. V zámku sedia tri devy, tri krásavice, a hovoria mu:

„Ach, udatný junák, nemal si sem chodiť! Nás tu drží v zajatí strigôň krpatý, fúzy po päty. V tých fúzoch má strašnú silu, zabije ťa a tvoje kostičky požuje.“

„Nebojte sa,“ vraví im Ivaško, „jeho fúzy sú už omotané okolo stĺpa.“

Vošiel k strigôňovi do komnaty, zdrapil ho za pravú nohu, praštil o železnú dlážku – a bolo po ňom. Vrátil sa Ivaško k dievčinám, vzal ich so sebou a doviedol k diere. Tam zavolať:

„Ťahajte! Fuzáň, našiel som ti ženu!“

Bohatieri vytiahli dievčinu a znova spustili povraz dolu. Ivaško priviazal druhú sestru:

„Ťahajte! Valivrch, to bude tvoja žena!“

Vytiahli aj tú.

Medvedko priviazal najmladšiu sestru a zavolať:

„A toto bude moja žena!“

Validub sa nahneval, urazil sa, a keď začali ťahať hore Medvedka, chytil sekeru a preťal povraz na dvoje. Ivaško sa zrútil do podzemného cárstva, bolestne sa udrel a rozplakal sa.

„Bratia, bratia, kamaráti neverní. Vždy som vám chcel dobre, a takto ste sa mi odvdáčili.“

No čo sa už dalo robiť? Medvedko si kliesnil cestu nevyšliapanými chodníkmi, bol už unavený aj vyhladnutý. Vtom zazrel hniezdo a v hniezde sedelo päť mláďat. Každé mláďa ako riadny baran. Medvedko chcel jedno z nich zabiť, ale mláďatá začali žalostne pišťať:

„Neublíž nám, Ivaško, naša matička Mogol si oči vypláče.“

Ivaškovi prišlo ľúto vtácej matky a nedotkol sa mláďat. Zrazu so strašným trepotom a škrekotom priletela vtáčia mať Mogol a zakričala strašným hlasom:

„Fuj, fuj, fuj! Pri mojom hniezde cítiť človečinu! Mládenec, prehltnem ťa ako muchu.“

Ale jej mladé kričia:

„Nič mu neurob, mamička! Bol hladný, a neublížil nám.“

„No, keď je tak, mládenec, môžeš si odo mňa žiadať, čo len chceš.“

„Vynes ma, Mogol, na boží svet, na šíru Rus.“

„Dobre,“ vraví Mogol, „choď do komory Baby Jagy, priprav sto sudov jedla, sto sudov vody a vydáme sa na cestu.“

Medvedko išiel do zámku, našiel komoru Baby Jagy, a tam záľaha poživne. Ivaško sa najedol a napil, potom prichystal sto sudov jedla, sto sudov vody, vysadol a vydali sa na cestu.

Mogol letí ako vietor a ustavične obracia hlavu. Keď vtáčia mať Mogol obráti hlavu, Medvedko jej vsype do hrdla sud jedla a naleje sud vody.

Boží svet a šíra Rus je už blízko, no Medvedko nemá už ani kúska mäsa. Čo teraz? Chytil Medvedko ostrý nožík, odrezal si lýtka z oboch nôh a hodil ich vtákovi do rozďaveného zobáka. Tu ho vtáčia mať Mogol vyniesla na boží svet. Ivaško sa s ňou rozlúčil a po biede, krívajúc sa poberal ďalej.

„Hej, Ivaško, čo krávaš?“

„Nakrmil som ťa, Mogol, svojimi lýtkami.“

„Prečo si to skôr nepovedal?“

Mogol vyplula Ivaškove lýtka, priložila mu ich k nohám. Lýtka prirástli a Ivaško bol zase zdravý ako ryba.

Ako tak kráča šírym poľom, zrazu vidí krásnu dievčinu, čo pasie statok. Keď prišiel k nej bližšie, spoznal v nej svoju nevestu.

„Čo porábaš, šikovnica?“

„Pasiem statok. Moje sestry sa vydávajú za bohatierov, ale ja nechcem ísť za Validuba, tak ma vyhnal kravy pást.“

„No neplač, krásavica, dlho pást nebudeš.“

Večer krásavica hnala statok domov a Ivaško Medvedko jej išiel v päťách. Prišiel do chalupy. Fuzáň, Valivrch a Validub sedia za stolom a popíjajú. Ivaško ich poprosí:

„Dobří ľudia! Podajte mi aspoň za kalíšok!“

Podali mu za kalíšok, potom si vypýtal aj druhý. Podali mu druhý a tretí si vzal sám. Rozohnilo sa v ňom bohatierske srdce, vytiahol budzogáň a vyhnal Fuzáňa, Valivrcha a Validuba z cárstva. Potom vzal svoju milovanú nevestu, vrátil sa k starkému a k starkej a vystrojili veselú svadbu.

Aj ja som sa na tej svadbe veselil, medovinu, víno pil, nič z toho som nepožil. Doniesli mi piva korec – a mojej rozprávke je koniec.

z knihy:

Baba Jaga a iné rozprávky

Z ruštiny preložila Marta Lišková, ilustroval Peter Uchnár.

Bratislava: Reader's Digest Výber 2009, s. 321 – 330.